

Moses ben Maimon

חידושי הרמב"ן

לרבנו משה ב"ר נחמן ז"ל

למסכת שבת

יוצא לאור בפעם הראשונה בשלמותו ע"פ כתבי-יד
עם הערות ומראי מקומות

מאת

משה הרשלר

יד הרב הרצוג — איחוד מפעלים תורתיים ספרותיים (אמ"ת)
הוצאת מכון התלמוד הישראלי השלם
ירושלים עיה"ק תשל"ג

לאיסורייהו משום מוקצה, אלא ה"ק כיון דסוכה דמצוה הוא וחלה עלייהו מה"ת שעה א' קדושה כעצי מצוה, חלה עלייהו כל שבעה אע"פ שהתנה, שע"כ סוכה דמצוה הוא ומצוה מיוחדת ומקצה אותה כ"ש לכך, שהרי נתפסה בקדושה וכל שעה קדושתה עליה ושמה עליה סוכה דמצוה היא, אלא מדרבנן שמיני דהואי משום מוקצה ומהני בה תנאה, ולהכי מקשה עליה מאתרוג, דמדרבנן נשמע לדאורייתא.²³⁹

תנאי בכל השמועות הללו²⁴¹, עד שמצאתי בירושלמי²⁴² כך תני אם התנה עליו מותר, מה אנן קיימין, אי כר"מ אפי' התנה יהא אסור, ואי כר"ש אפי' לא התנה יהא מותר, אלא כר' יהודה גר מאוס הוא, הוי מן דתנא אם התנה עליו יהא מותר ר"ש דתני אבל כוס וקערה ועשית אע"פ שכבו אסור ליגע בהן, ר' טבי בשם ר' חסדא אפי' ר"ש דו אמר תמן מותר מודה הוא הכא שהוא אסור וכו', ופי' שהם הקשו על ברייתא זו דתני בגר דשבת אם התנה עליו מותר מני אי ר"מ אין תנאי מועיל בו, לפי שהם סוברים שם בירושלמי לר"מ דכלי המיוחד לאיסור אסור²⁴³ ואי ר' יהודה כ"ש שאין אדם יכול להתנות על הדבר המאוס שלא יהא מאוסו מקצהו, ובסוף העמידוהו כר"ש בכוס וקערה ועשית דמודה בהו ר"ש דאסירי, ואם התנה עליהן מותר, ואף אנו נאמר בגר של מתכת לר"מ ור"י דמהני בהו תנאה ודומיא דסוכה רעועה, [ואפשר דאפי' בסוכה בריאה מהני]²⁴⁴, ואין אנו ולא רבותינו הצרפתים ז"ל צריכין מעתה לדחוק בסברות. L

[מה, ע"ב] אמר ליה אין מוקצה לר'

7 וראיתי בתוספות²⁴⁰, שאלה כי היכי דמהני תנאה בסוכה רעועה לר"י, אמאי לא מהני נמי גבי גרות לר' יהודה ור' מאיר בנר שהדליקו בה באותה שבת, ולר"ש בנר הדלוק לשמן המטפף, והם השיבו על שאלה זו תשובות שאין בהם ממש, ויכולני לומר דעצי סוכה כיון דדעתיה עלייהו ודאי לאחר יום טוב אי מתנה ביי"ט מהני בהו תנאה, אבל שמן כיון דסבור שהוא כלה בנר בשבת היאך יתנה על הספק אם יכבה, והוא אין דעתו שיכבה, וכ"ש כוס וקערה לר' שמעון וכיון שאין תנאי מועיל למותר השמן, אין מועיל לנר עצמו שהרי הוא בסיס לשמן ופתילה, וזו סברא מתקבלת לדעת לפי גמ' שלנו שלא הזכיר במוקצה דגרות

מחרש"א שם]. מיהו הם כתבו לחלק בין דין סוכה לנר דבגרות לא יועיל תנאי, ולכאורה מוכרח כן מסתימת התלמוד שלא הזכיר תנאי בגרות, מיהו רבנו סמך על דברים המפורשים בירושלמי, ושוב אין לחלוק על כך, וכ"ד הרשב"א והר"ן. מיהו כל זה לדעת רש"י וסיעתו דבמסקנא נמי קאי בסוכה בעלמא, אבל לדעת הר"ף שם דבמסקנא מועיל תנאי דאיני בודל לר"ש אפילו בסוכת התג וכמשי"כ לעיל, ולפי"ז קאי הא דאמרי' ואם התנה וכו' לר"ש, ולפי"ז לא מצינו דמועיל תנאי במוקצה מחמת איסור לר' יהודה וקיי"ל בהא כותיה, וכ"ד תוס' ביצה שם ד"ה אמר, ולכן לא הזכירו דין תנאי בסוכה נופלת, מיהו כיון דבירוש' מבואר דבנר מועיל תנאי, אפשר דלר"ף ורמב"ם הוי איפכא דמועיל בנר ואין מועיל בסוכה ויש סברא בזה כמשי"כ במג"א חק"ח ס"ק יג דנר עשוי לכבות יותר מסוכה רעועה, ונראה שזו דעת השו"ע שלבני גר הביא בס"י רעם ס"ד דמועיל תנאי בנר שכבה, ובדין סוכה בס"י תקיח לא הביא דין התנאי, ומיושב בזה המיהת המג"א שם, ועי' רא"ה במיוחס לר"ן כאן, ובריטב"א החדשים לעיל כד, א ד"ה אלא אי איתמר, ²⁴² בפרקין ה"ו. ²⁴³ כלומר דסברי דלר"מ כל כלי שמלאכתו לאיסור אסור לסלסלו אפילו לצורך גופו ולצורך מקומו. ²⁴⁴ בכ"מ חסר, מיהו בנדפס ובכ"מ איתא, והר"ן במיוחס לרשב"א הסביר דברי

לרשב"א הביא כל דברי רבנו ותמה עליהם דאי משמיני קא מיתוי, קשה במ"ע אי בהיתה קיימת בה"ש הוי מוקצה למצותו ולאיסורו, ואי בנפלה קודם שמיני כיון שעבר זמן מצותה מותרת ע"ש, ועי' גם בן הרמב"ן ביצה שם. ²³⁹ שיטת רבנו לחלוק על הר"י בתוס', וס"ל דשם שמים איכא גם בנופלת, ובסוגיין דקרי לה הוקצה למצוה היינו מיום השמיני, והא דקרי לשון איתקצאי בעצי סוכה אין הכוונה על האיסור מכח מוקצה אלא הכוונה על היחוד דכיון דאיתקצאי כלומר דנתייחד למצוה חייל עלה שם שמים כל שבעה, וגם על הנוה"ן איכא ביוזי מצוה אפילו בנופלת כיון דשם שמים עלה, ועי' מלחמות ור"ן ביצה שם, [וכל הקטע ליתא בכ"מ]. ²⁴⁰ לעיל מה, א ד"ה שבנר. ²⁴¹ ביאור הדברים דלדעת רבנו לעיל, וזו דעת רש"י במסקנא בביצה שם הא דאמרי' ואם התנה תנאו קיים קאי גם למסקנא בסוכה דעלמא ובסוכה רעועה, ולפי"ז דין זה לר' יהודה נאמר, דהא לר"ש אפילו בלא תנאה מותר, ומבואר דמועיל תנאי גם במוקצה דאיסור, ובבעל המאור בביצה [ועי' בית הבחירה שם] שם כתב דאין ללמוד מכאן דמועיל תנאי דרק בסוכה רעועה מועיל תנאי משום דאי נמי סתר ליה ליכא רק איסורא דאורייתא ע"ש, ובתוס' לעיל שם נמי ס"ל כרש"י דבמסקנא בסוכה דעלמא קאי ואפילו לר"י, [וכ"ה בתוס' מה, א ד"ה ואם ועי'

⑥ Duran, Solomon ben Simeon

ספר

הרשב"ש

שאלות ותשובות

לרבינו שלמה בן רבינו שמעון בר צמח דוראן זצ"ל

מהדורה חדשה ומתוקנת

עם תשובות חדשות מכת"י

ועם מבוא, ציונים, מקורות, הערות ומפתחות

בעריכת

הרב משה סובל

מכון אור המזרח

מכון ירושלים • תשנ"ח

והנה אם צאנו לחלק בין דבוקה לסרוכה החילוק הזה אינו מוסכם ואין מנהג לחלק ביניהם, שאם צאנו לחלק בין דבוקה לסרוכה נטרפשא, הוא הדין שהיה לחלק כך נטרפשא לדבא וצקנה הלב ובלב ובגרגרת ובשפולי אונא לאונא ולשאר כל המקומות האסורין, ומנהגן של ישראל הוא שאין מחלקין ביניהם בין לאסור בין להמיר, וכבר כתבתי לשון הרמב"ם ז"ל על זה, וגם צעל הספר כתב דברי הרמב"ם ז"ל בענין הוורדא הדבוקה בניסה, והמתירין לא התירו אלא כשהיא דבוקה כלה לפי שהיא מתחלת ברייתה וכיון שהיא מתחלת ברייתה אין שם סרוכה עליה וזה נרור. ודעת חכמי לוגיל בטלה דעתם אצל כל אדם כאשר כתבתי, שהרי לא נטרפשא בלבד אמרו אלא אף בכל המקומות האסורין, ואם צאנו לומר שלא לחלק בין דבוקה לסרוכה כאשר הוא האמת, הנה צעל הספר כתב כלל כל הסרוכות וכתב זה לשונו¹⁰ והנה לך דין¹¹ כל הסרוכות כל היכא דקריכא ריאה טרפה חוץ מכסדרן אונא לאונא כמו שכתבתי או גס¹² האונא לדופן כמו שכתבתי או אומא לדופן ומכה דופן כמו שכתבתי¹³ וכל השאר טרפות כגון אונות שלא כסדרן וכו'. והנה לא כתב בכשרות חוץ מהאומא הדבוקה לטרפשא. וכבר נשאל מזה א"א מורי הרשב"ץ ז"ל זה יותר משלשים שנים מתלמטאין¹⁴ ואמר להם וכתב על המתיר הזה יאה רעוא דישרי תרצא¹⁵ והארין להביא ראיות על זה לאסור. הילכך אין להקל וכל המחמיר תצא עליו צרכה¹⁶.

ואני שמח לבי ויגל כבודי¹⁷ צהייתם מדקדקים בדבר אעפ"י שאתם צעיר ואינכם חוששים לממונכם במקום שיש חשש איסור, גליתם מחשבתכם הטובה ולבכם הטובה, השם יפול שרכן ותהי שלמה משכורתכם¹⁸, ויקל עול סובלו¹⁹ מעליכם, ויטב אחריכם מראשיהם²⁰, ויוסיף עליכם ככם אלק פעמים יבדך אתכם²¹.

סימן תז

מענין העשיית הדולקת בשבת שהתרחיה, והוקשה לכם לפי שההלכה אומרת כל הנרות מעלטלין חוץ מן הנר הדולק בשבת, כשהתירו לטלטל נר זה לא התירוהו ועדיין הוא דולק שבו אפילו יתנה כל תנאי שבעולם אינו תנאי.

זה הדבוק הוא בסרוכה איך יעלה על לב להמיר סרוכה ללב זאת לא עלתה על לב, וכל המחברים ז"ל אוסרים אותה ואין להביא על זה ראייה לרוב פרסומו. אך צעל הספר לא היטה כוונתו אלא על הדבוקה בסמיכות בלי שום סרוכה כאשר נמצא זה בהרבה פעמים שמהיה הריאה סמוכה בלא סרוכה, וכן כתבו רבנות ז"ל בחצריהם². על כן איני חושב שימיר סרוכה זו לעולם ואין זו כוונת חכמי לוגיל ז"ל ולא שאר חכמים שכתבו זה בשמם.

ולענין הדבוקה בלא סרוכה בזה הוא שהתירו חכמי לוגיל ז"ל ואף בזה אין לסמוך עליהם, לפי שהם הולכים בזה על פי דרכם לחלק בין דבוקה לסרוכה, וכבר דמו דברייהם כל הגדולים ז"ל וכתבו שדין הסרוכה והדבוקה אחד הוא ואין לחלק ביניהם. וכן כתב צעל אורחות חיים ז"ל שהדבק שהיו מתירין מקצת מחכמי נרבוניה היא סרוכה קצרה שאין אורכה כמלא רוחב גודל או סרוכה רחבה כמלא רוחב גודל אפילו הייתה מן הסרוכות האסורות שהיה דעתם לומר שאינה מתפרקת, וכבר פשט המנהג להחמיר, עד כאן לשונו. וא"כ אם צאנו לסמוך על דעת חכמי נרבוניה לא לטרפשא בלבד נתיר כשהיא דבוקה בסרוכה כזו אלא אף בסרוכה ללב ולשאר המקומות האסורין, וכבר פשט הדין בזה לאסור בסמוכה ללב או לשמני לדבא ולולתם מהמקומות האסורין אפילו ברוחב טפח כ"ש ברוחב גודל. ועוד שהרב רבינו ירוחם צענז'ו כתב בענין עינויתא דוורדא ובענין ריאה הסמוכה לדופן שהסמוכה והסרוכה דינן שוה, ונראה מדבריו דבין לאסור ובין להמיר דינן שוה. ולשון הרמב"ם ז"ל צפי"א מהלכות שחיטה³ כך הוא וכן ורדא שנמצאת דבוקה בחוץ כיסה או שהיה חוט יונא ממנה לכיס שלה הרי אלו אוסרין אותה, ע"כ. והרי רבינו ז"ל אוסר הדבוקה והסרוכה אפילו בניס שלה, ואם הוורדא בניס הדבוקה והסרוכה הכל אחד כ"ש דבוק בשיפולי האומא נטרפשא שיש לדון כן, שהרי יותר הוא מקום רביצתה הוורדא בניסה מהאומא נטרפשא, ולא יחלוק על זה צעל שכל. ואעפ"י שיש מכשירין הוורדא שנסרקה לכיסה בלא פילוש⁴, אצל מכל מקום לא חלקו בין סרוכה לדבוקה אלא כשהתירו בכל התירו וכשאסרו בכל אסרו, וכן התירו כשכל האומא מהשלמת האונין ולמטה דבוקה בלא פילוש וכשהיא סרוכה בלבד דבוקה בפילוש אסורה⁵.

והובא בב"י שם, ב. 9 ספר אדם שם [דף קבר טור ג]. 10 לפנינו: כלל. 11 צ"ל: גב. 12 לפנינו: או אומא לדופן כמו שכתבתי. [וחיבות ומכה בדופן ליתא]. 13 תשב"ץ ח"ב סי' רסג. וראה עוד ח"ג סי' מט. 14 שבת קל"ו, ב. 14 * ראה עוד לקמן סי' ח. 15 עפ"י תהלים טו, ט. 16 עפ"י רות ב, יב: ותהי משכורתך שלמה וגו'. 17 עפ"י ישעיה ט, ג. 18 עפ"י קהלת ז, ח: טוב אחריה דבר מראשיתו. 19 עפ"י דברים א, יא. תז. 1 הובא בבית יוסף או"ח סי' רעט [לו, א] עם קצת שינויים. 2 שבת מד, א. ומסוף החשובה נראה שכונת השואל הייתה לדברי הרמב"ם הלכות שבת פכ"ה ה"י: כל כלי שהוקצה מחמת האיסור אסור לטלטלו כגון נר שהדליקו בו בשבת וכו' אע"פ שכבה הנר וכו' אסור לטלטלו.

2 נדע"ל: ואחר כך. 3 בבא בתרא צו, א-ב. 4 ג, ב. 5 עו, ב. 6 בבא בתרא צב, א. 7 שם צג, ב. 8 כלל קב סי' ט. 9 לשון הרא"ש לפנינו: ... אם יאמר שהיה בבית המוכר נמצא שהיה מקחו בטעות, ואם הדבר טפס המוציא מחיברו עליו הראיה. 10 ה"ו. 11 לו, ב. 12 ד, ב. תז. 1 ספר אדם נתיב טו ח"ה אות ו [דף קבר טור ב]. 2 ראה בב"י יור"ד סי' לט [נח, א]. 3 בכ"ס: החכמים. 4 הלכות טריפות סי' כח ס"ק כח. 5 שם [טור ג, ד]. 6 ה"ט. 7 ראה בב"י יור"ד סי' לט ד"ה ועינויתא [נו, א] בשם כלבו ומנהג אנשי קנדיא"ה. 8 ז"ל תורת הבית הארוך בית ב ש"ג [דף לו טור ג]: ראיתי בשם הגאונים ז"ל שאם כל גג האומא מסוף חוץ האונין ולמטה דבוק בשדרה כשרה דאמרין כך היא ברייתה ואם יש בה פצול שאין כל הגג דבוק אל השדרה טרפה.

8

ולאחר שצנה הוא שהתיר לטלטלו אדוני זקני הרמב"ן ז"ל
 אם הצנה עליו מערב שבת והציא על זה ראייה מהירושלמי.
 ואחד מחכמי דורנו פקפק בזה על הרמב"ן ז"ל ואמר שאין
 תנאי מועיל בזה כיון שנאסר בין השמשות נאסר כל היום כלה,
 ואעפ"י כן כתב שכיון שהרמב"ן ז"ל הורה להתיר אין
 במצורו לאסור. וא"א מורי הרב ז"ל סתם ראייה זו בטענה
 חזקה ואמר שלא אמרו כיון דאיחזקאלי בין השמשות איחזקאלי
 כוליה יומא אלא דבדר שהוא מוקצה מעצמו כנויי סוכה ועני
 סוכה אצל הנר הזה אינו מוקצה מצד עצמו אלא מצד
 השלשנות הדולקת בו. וסרה מעל הרמב"ן ז"ל קושיית
 המקשה הזה וטענה נכונה היא זו. והיתר זה אינו קותר מה
 שכתב מלשון הרמב"ם ז"ל, לפי שדבריו הם אם לא הצנה
 עליו וזוהו אין מולק, ודברי הרמב"ן ז"ל הוא בשבתה עליו
 מערב שבת קודם בין השמשות, וכבר הסכימו עמו הנאים
 אחריו ואין בדבר הזה שום קושיא.

אחר השבת ואפילו הוא יוצא למקום הסכנה יוכל לילך בשבת,
 אבל אסור ללכת יום ד' ויום ה' ויום ו' כל שיש בדרך סכנה
 ויודע שסוף סוף צריך לחלל את השבת, אלא שאם לא הייתה
 שם סכנה בשעה שיצא ואח"כ אירעו סכנה בדרך דודאי שילך
 בשבת ולא ישאר במקום סכנה. ולדבר מצוה אפילו בערב שבת
 הוא יוצא ומתנה עמו לשבות ואינו שובת כדאיחזקא צפ"ק
 לשבת, ולפיכך התיר א"א מורי הרב ז"ל לאותן העולין
 לדרך ישראל שהיא מצוה ללכת מן היישוב אפילו בע"ש ובלבד
 שימתנה עמו לשבות ואינו שובת. וראיתי בדברי אחד מחכמי
 דורנו ז"ל שהסכים עמו בהוראה, אך בתנאי זה חלק עליו
 וכתב שאין צריך להתנות עמו לשבות, ודעת הרמב"ם ז"ל
 היא שצריך להתנות עמו לשבות כדברי רבי, אבל דעת
 הרשב"א ז"ל שאין צריך להתנות כדברי רשב"ג. וכבר הציא
 א"א הרב ז"ל שמי הסברות ופסק הוא כהרמב"ם ז"ל.

סימן תח

עוד שאלת. יהודי הולך בשיירה וארעו שבת אם ילך בשבת
 או ישב לבדו עד יעבור השבת, ואם מותר לעלות
 בספינה בשבת או לירד ממנה.

ומה שהתירו לילך בשבת דוקא על רגליו אצל לרכוב לא, לפי
 שכבר העלו בפרק ראשון ממסכת קדושין וזוולתו מן
 ההלכות שרוב כמהלך דמי, וכיון שצין רכוב צין מהלך על
 רגליו הוא יוצא מן לחוס הרי הוא מוסיף אסור הרכיבה.
 מכל מקום זהו אם יכול לילך על רגליו, אצל אם אינו יכול
 לילך על רגליו וישאר במקום הסכנה בלא ספק שמוותר לו
 לרכוב צין הולך לדבר מצוה צין הולך לדבר הרשות שאין לך
 דבר שעומד בפני פקוח נפש.

תשובה. מדברי הרי"א ז"ל והרמב"ם ז"ל שפירשו
 אותה ששינוי אין מפליגין בספינה פחות
 משלשה ימים קודם השבת, שהטעם הוא משום עונג שבת
 שכל ג' ימים אין דעתו מיושבת עליו כענין שנאמר יחוגו
 וינועו כשכור, אבל קודם ג' ימים כבר נתישבה דעתו, אין
 להוכיח שום התר ללכת בשיירה אפילו קודם ג' ימים ולהציא
 עצמו לידי חלול שבת. אבל הר"ז הלוי ז"ל פירשה לזו וכן
 דהיהו דאין צרין על עיירות של גוים וכו' שכלם במקום
 סכנה הם, וכל ג' ימים קודם השבת לפני השבת הוא נקרא
 ונראה כמתנה לדמות את השבת מפני שאין לך דבר שעומד
 בפני פקוח נפש מן מאותן ג' דברים, והוא הדין להפריש
 בשיירה, וכל מקום סכנה שאדם עתיד לחלל את השבת,
 שקודם ג' ימים לפני השבת מותר להפריש אפילו לדבר
 הרשות. וזה הפירוש הסכימו עליו כל הנאים אחריו, ולפיכך
 כל היוצא לדבר הרשות יום א' ויום ב' ויום ג' שהם נקראים

ולענין להפריש בספינה ג"כ כפי פירושם של הרי"א ז"ל
 והרמב"ם ז"ל כל שהוא מן שלשה ימים קודם
 לשבת אסור. אבל כפי פירושם של הר"ז הלוי ז"ל שהסכימו
 עמו האחרונים ז"ל אפילו בע"ש מותר, שאין אסור אלא
 בספינה שרצ החובל והמלחים ישראל, אבל אם היא של גוים
 או רובה גוים מותר שאין המלחכה שנעשית בה בשביל ישראל
 אלא בשביל הגוים, וכיון שהרוב גוים אעפ"י שיש זה ישראל
 מותר, כדרך שאמרו בפרק כל כחצ"י במסכת שרובה גוים
 והדליק גוי הנרות שמוותר לישראל שבאותה מסיבה להשתמש
 לאור אותו הנר. ומזה הטעם ג"כ התיר הרמב"ן ז"ל
 להכנס בספינה בשבת ולפרוש מן הגמל וכן כתב הר"י נסיס
 ז"ל רצם של רבותי ז"ל, ואעפ"י שיש מולקים ואוסרין,
 הרמב"ם ז"ל היה מתיר ליכנס בספינה בשבת אך שלא יהלך
 בה אלא ארבע אמות בלבד, וכתב שאם מקדש בספינה מערב

תח. 1 שבת ז, ב מדפי הרי"ף. 2 הלכות שבת פ"ל הי"ג. 3 שבת
 יט, א. 4 תהלים קז, כז. 5 שבת ז, א מדפי הרי"ף ד"ה והא.
 6 יומא פב, א. 7 ראה ר"ן ז, ב מדפי הרי"ף ברה"ע. 8 תשב"ץ
 ח"א סי' כא. 9 שו"ת הריב"ש סי' קא. 10 עבודת הקודש
 שער ד' סי' ו. וכן פסק הטור אר"ח סי' רמח, וראה שעה"צ שם סי' א.
 11 לג, ב. 12 שבת קכב, א. 13 הובא ברין שבסמוך. 14 בכ"ס:
 רבם של רבוותא ז"ל. 15 ראה תוס' עירובין מג, א ד"ה הלכה.
 16 נדצ"ל: הרשב"ם. [הובא בתוס' שם].

3 שם מה, א ס"ד ואיכא. 4 שבת פ"ג הי"ז. 5 הכוונה לריב"ש סי'
 צג. ובבית יוסף כתב: ובתשובת בנו של הרי"ש בר צמח כתוב שהריב"ש
 פקפק על הרמב"ן. 6 צ"ל: אין כת בידו. [בב"י: אין בידו].
 7 תשב"ץ ח"א סי' קלו. 8 ראה הערה 2. ובב"י: וזה אינו סותר מה
 שכתב הרמב"ם שאסור לטלטל נר שהדליק בו, לפי וכו'. 9 בב"י:
 ... והסכימו עמו הבאים אחריו וכן אנו נוהגים בביתינו מימות אדוננו הזקן
 ז"ל עד עתה, עכ"ל. וראה תוס' שבת מד, א ד"ה שבנו, והג"א שם פ"ג
 סי' כ שסוברים שלא מהני תנאי, וכן פסק בהגהת רמ"א אר"ח שם ס"ד.

Adret, Solomon ben Abraham

9

ספר

שאלות ותשובות

הרשב"א

חלק שלישי

חיברו האדם הגדול בענקים, שושנת העמקים, סיני ועוקר הרים, כבודו בדור דורים. מנחת שמן בלולה, מאור הגולה

רבינו שלמה בן אברהם בן אדרת ז"ל

שאלות ותשובות של המלך שלמה בעטרה שעטרה בנופך ספיר וכל אבן יקרה, משם רועה אבן ישראל ולכל בני ישראל יהיה אור במושבותם

ועתה יצא לאור מחדש בהגה"ה מדוייקת מתוך ספרים עתיקים וכתבי יד, נדפס פעם ראשונה בבולגריה שנת רצ"ט ועתה יצא לאור בהדפסה חדשה, באותיות מאירות עינים בתוספת אלפי מראי מקומות ומפתחות מפוסק ומקוטע בצורה חדשה אשר לא היה עדיין כבושם הזה

שנת תשמ"ט לפ"ק
מכון תפארת התורה
פעיה"ק ירושלים תובכ"א

ואם יבואו לאותה העיר איש נכרי אם מותר להוציא מרשות לרשות כשאר בני העיר או לא.

תשובה המניח עירובי חצרות ושיתופי מבואות על בני עירו צריך לזכות להם ע"י אחרים, והם מותרים באותו ערוב להוציא מבית לבית ומן הבתים למבואות. ופעמים צריך להודיע ופעמים אין צריך להודיע, כהא דשנינו בפרק הלון שבין שתי חצרות³⁰⁶ נתמעט האוכל מוסיף ומזכה ואין צריך להודיע, נתוספו עליהן דיוורין מוסיף ומזכה וצריך להודיע, ואוקימנא בגמרא³⁰⁷ דהא דקתני צריך להודיע דוקא בחצר שפתוחה לב' מבואות אחד לדרום ואחד לצפון, דיש קצת חובה שמתוך שאתה מתירו במבוי זה אתה אוסרו במבוי זה, וכגון שלא נשתתפו כל המבואות. אבל בחצר שאינה פתוחה אלא למבוי אחד, ואי נמי מי שהניח עירובי חצרות ושתופי מבואות של כל השכונה כזה שאמרת, אינו צריך להודיע דזכות הוא לו, וכמו ששינו שם אין מערבין לאדם אלא לדעתו אמר ר' יהודה כמה דברים אמורים בערובי תחומין אבל בערובי חצרות מערבין לו לאדם בין מדעתו בין שלא מדעתו לפי שזוכין לאדם שלא בפניו, ואיפסיקא הלכתא התם כר' יהודה, דגרסינן התם אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יהודה.

רסח

הובאה בקיצור בב"י א"ח סי' רעט ד"ה ומ"ש וכן הגר

7 עוד שאלת לענין הוקצה לחצי שבת דאיכעיא לן בפרק אין צדין³⁰⁸ אם יש מוקצה אם לאו ולא איפשיטא, מה דינו. ולענין נר שהדליקו באמצע השבת להוליה שיש בו סכנה או לחיה, אם מותר למלטלו לאחר שילדה החיה בשבת ונתרפא החולה, ואפילו יש שם מותר שמן ופתילה או לאו.

תשובה מסתברא לי שמותר לטלטלו אם כבה ואינו נמנע, חדא דהא קימא לן בשבת כר' שמעון במוקצה, ואפילו במוקצה מחמת (מילה)³⁰⁹ אפילו שרגא

306. עירובין פ. ב.
307. פא, ב.
308. ביצה כו, ב.
309. מיאוס.

ואין דעתו עליהם. וכמו שאמר שמואל³⁰¹ דבתוך התחום למאן דמסדר מתניתא קמיה לכולי עלמא שרי לדיך אסור, כלומר שלא נתתי דעתי על הפושעים והמזידין. והילכך על כל שנתן דעתו זכו וסומכין ואריך. וגם כן מצאתי לרבותי בעלי התוספות, וכן כתבתי אני בחבורי עבודת הקדש³⁰².

ובערובי חצרות ושתופי מבואות רשאי לזכות לכל הנוספים, וכן כתבתי אני בחבורי הנזכר³⁰³. והבאתי ראיה מאותה תוספתא³⁰⁴ שאמרת, דתניא התם אם היתה משלו מגביהה מן הארץ כל שהוא ואומר שזכיתי לכם ולכל שנתוספו עליכם. וכן הנהגתי אני מכמה שנים בעירונו לזכות בפירוש בשעת העירוב לכל הנוספים מפני חשש הבאים לגור בארץ שלא יאסרו עלינו השכונה באין מבין, וכן ראוי לעשות.

רסו

הובאה בב"י א"ח סי' שא נב, ב ד"ה אין יוצאין

עוד שאלת סנדל של עין שקורין גלומייש שאין בהם מסמר אלא חתיכות ברזל חלק במקום המסמרים, ושמן אותה כדי שלא תהא קרקע אוכלתו, מהו בשבת.

תשובה שורת הדין נראה שהיה מותר, והיינו כמין טס השנויה בבביתא³⁰⁵ דקתני עשאו כמין טס או כמין יתד או שחפאו כלו מסמרים כדי שלא תהא קרקע אוכלתו מותר, אלא ודאי נראה שאסור עכשיו לנהוג בו היתר, שלא יבואו לטעות ולהתיר סנדל המסומר האסור בשבת, לפי שלא נהג בו שום אדם לעשות כן.

רסז

לארדה

שאלת מי שהניח עירובי חצרות ושתופי מבואות לו ולכל בני עירו, אם זוכין באותו עירוב בני העיר אע"פ שלא נודע להם,

301. שם.
302. בית מועד שער ד פרק ב.
303. שיד פ"ד.
304. עירובין פ"ו ה"א.
305. שבת ס, ב.

הנעשו כנדל³¹⁵ שצריך צורת פתח לעקמימותו, וכן ההיא מבוי דהוה בנהרדעא דיהבו עליה חומרא דרב וחומרא דשמואל. ומ"מ לכ"ל הפחות לחי צריך לכ"ל עקמימותו כדי שלא יאמרו שהוא נושא במבוי בלא היתר שאין רואין התקון אלא מצד אחד.

תשובה נראה לי במבוי העקום שנחלקו בו רב ושמואל שאין צריך לעקמימות אפילו לחי וקורה. ותחלה אומר (כל) ³¹⁶ מה שמביאין ראייה לדברי רש"י ז"ל, מהא דאמרינן אי לימא ביתר מעשר בהא לימא שמואל תורתו כסתום, דאלמא לרב ניחא, וכדכתב נמי מר. לאו ראייה היא כלל, דהא אפילו לרב לא הוה ניחא, (משום דלרב נמי לא ניחא) דהא לרב יותר מעשר ימעט, כדאמרינן ליה לרב יהודה³¹⁷ אתנייה צריך למעט, אלא משום דמצי לאקשווי לשמואל טפי בפשיטות אקשי מדשמואל, וכדכתב נמי מר. וממבוי העשוי כנדל גם כן אין ראייה.

והרי אני כותב לפניך כל השמועות הללו כמו שהראוני מן השמים כדי להעמידך בהן כמה (שאנו)³¹⁸ סבור בפרושן, ואצייר ציורין כדי שתעמוד בבירור במה שאני מפרש בהן³¹⁹. מבוי עקום רב אמר תורתו כמפולש, פרש"י ז"ל שצריך לעקמימותו צורת פתח, לפי שהוא מפולש בעקמימותו לחברו וכאלו מפולש לרשות הרבים, וצריך לחי או קורה לשני ראשיה היוצאין לרשות הרבים כזה.

ולפי פירושו חמור ממפולש, דאלו כמפולש גמור עושה צורת פתח לאחד מראשי המבוי סמוך לרשות הרבים ולחי או קורה מן הצד האחר, וכאן צריך צורת פתח ושני לחיים.

ותימה למה החמירו עליו ממפולש דעלמא, וכי עקמימותו מוסיף עליו איסור ממפולש גמור, השתא שמואל עביד לה כסתום ורב עביד ליה יותר ממפולש דעלמא. ויש מביאין ראייה לפירושו של רש"י ז"ל מדאמרינן לקמן³²⁰ מבוי העשוי כנדל אמר אביי עושה צורת פתח לנדל ואידך כלהו משתרו בלחי וקורה, אמר ליה רבא

דיפטא, וכדאימא כשיליה פרק כירה³¹⁰, הואיל וראוי לכסות בו את הכלים, וא"כ לא הוה הנר מוקצה בכניסת שבת מחמת עצמו, אלא א"כ נר שהדליקו בו מערב אותה שבת ומשום דדחיה בידים, וזה שהדליקו לצורך החולה או החיה אין זו הקצאה ולא דחייה, דאדרבה מדליקו כדי לטלטלו לצורך החולה.

ועוד דבעיא דאם יש מוקצה לחצי שבת דאי תזי ואידחי והדר איחזי, לא איפשיטא ומוקצה דרבנן וספיקא לקולא. ועוד דפשטא דושוין שאם נולד ומומו עמו³¹¹ הכין דייקא, דמאי דאוקמה אביי בדיתבי דייני התם, דחוק הוא ודחוייה בעלמא הוא, דהא לא שכיח. ומנה למדליק בשוגג בשבת וכבה, שאמרת דאין מוקצה לחצי שבת, דכיון שנראה בין השמשות אע"פ שנדחה כשהדליקו בו אין זה מוקצה, דאין מוקצה לחצי שבת מספק, ולא מחמת ראיית המבשל בשבת שאמרת דהלכה כר' מאיר³¹², דאנן אין הלכה כר"מ סבירא לן, וראיות חזקות יש, וכמו שפסק הרב אלפסי ז"ל, אלא שאין זה מקומן. ובמתנה שיהא מותר לו לאחר שיכבה כבר ראיית דעתי להתיר כמו שכתבתי בארוכה בספרי עבודת הקדש.

רסט

עוד שאלת מבואות הפתוחים למזרח ולמערב ולצפון ולדרום ובסוף קצתם יש דלתות ובקצתם אין דלתות, אם צריך לחי וקורה בכל עקמימות ועקמימות או לא. לפי שאמרו בפ"ק דעירובין³¹³ מבוי עקום רב אמר תורתו כמפולש ושמואל אמר תורתו כסתום, ופרש"י ז"ל שם שתי לשונות, ולכ"ל הלשונות אליבא דרב צריך צורת פתח לעקמימותו. ורבינו יצחק ז"ל הקשה כי זה הוא יותר ממפולש, ואומר רבינו יצחק תורתו כמפולש וצריך צורת פתח לרשות הרבים לשני ראשיו ולעקמימותו לחי. ויש לדקדק כרש"י ז"ל, מדאמרינן³¹⁴ אי לימא ביתר מעשר בהא לימא שמואל תורתו כסתום, משמע דלרב דאמר תורתו כמפולש ניחא, כלומר דהא עביד לעקמימותו צורת פתח. ויש ראייה ממבוי

316. כי.
317. ב, ב.
318. שאני.
319. כן כתב גם בחידושים עירובין ג, א ד"ה מבוי.
320. ח, ב.

310. שבת מו, א.
311. ביצה שם.
312. תולין טו, א.
313. ג, א.
314. שם.
315. שם ח, ב.

ו. הרשב"א נחטפה
[טז]:
ו. שבת מ"ד [ט"א] וכו' [טז]:
מ"ד:
שם ק"ו [ט"א] וכו' [טז]:
זמערן [ט"א] שם פ"ג סימן
:: ר"ף שם ט"א; המ"ס
שבת ט"א; [טז]:
* כרנה וכרז יוסף שם
זו; א; ר"א"ש שם סימן
בנ; רמ"מ שם; ב"י
צמוד קס"ה ד"ה
ואפילו, כדעת הר"ף
שם:

עיונים לרמב"א

ו. הגהות אשרי פרק
כירה [שבת פ"ג סימן כ"ד] כ"ה
[גלג] ורבינו ירוחם [נמוס
ין חלק ב' [טז] וכל בו
[סימן ל"א ל"ג, ג' ט"ו]:
ג' דרכי משה אות א:
ד"י סעיף ב:
ה"י דבר עצמו:

עטרת הקנים

ב. ה"י בא"ח התנה בו, ויש
במסורין, ולכן עריך כל
אדם להתנות על זה מסך
לביין השמשות שאינו כדור
סהר ומהשמן אלא כל זמן
שהוא דולק, ואז מותר לומר
לגוי לטלוק בן השלחן אחר
שכבה [ב"ח עמוד קפ"ד ד"ה
ולפניו נחל]:

ג. והוא ח"פ "פדריק" ב"י
משום דלא איתקצה בין
השמשות, ואין מקצה
לחצי שבת, ב"י [נמוס קס"ה
זכר ראשון], ולפי זה משמע
דהוא מריץ בגוי שמדליק נר
לצורך סעודת שבת אפשר
דשרי לטלטלו אחר שכבה,
וב"ע:

הגהות והערות

[ג] עיין ד' הפרים על
מנ"א ס"ק ה' נכחור
הנרמח ע"ק ה':
[ד] נוסף ממנהיגות המ"ד
מ"פ:

[טו] שם כתוב על ג' שלק
כשנת שאין זו "שם הימ"ר"
לעצלו אפילו ככה, ומה
משמע שאפילו תנאי אינו
מועיל:

[טז] עיין ביאר הגר"א
סימן רע"ב ס"ק יג:

[יז] עיין דמשק אלוטור
דיותר נראה שמיני "עיין
מ"א" מקומן בסוף ס"ק
הקודם, וסוה"מ מ"א ס"ק
ט:

[יח] ה"קו"פ ע"פ דמשק
אלטור:

[יט] עיין ב"י עמוד קס"ה
ד"ה ואפילו, ומה שכתב
"ומשמע דהי" סבורה לכו
לכא"ר דכ"ה א"א":

[כ] ה"קו"פ ע"פ דכ"ה
רעק"א ס"ק ג' ע"פ:

לר"ך עיין, דהא במוקפה מחמת חיסור אפילו בשבת קיימא לן כדבי
יהודה, עיין מה שבמנתי שם [פ"ק יג]: ויש אומרים דלא
בוהני. וואפילו למאן דאמר [כ"ה ל. ב] דמהני תנאי במוקפה, היינו
משום שעשויה מקודם, ועמה בין השמשות וישב ומלפס אימתי
תפול. מה שאין כן [הכ"ה] ע"י עיקר
הקלחתו בין השמשות, ודמיה נידים
לצורך שבת, מוספות [שבת] דף מ"ד
[פ"א ד"ה שבת]: ח [פ"ג ודין
התנאי וכו']. פירוש שיעשהו קודם
בין השמשות, אבל הכא אינו יכול
לומר אינו צודק כל בין השמשות,
דהא בין השמשות הוא דולק, ועל
כרמו חסור לטלטלו: ו איסור
אמירה לגוי. ואף על גב דבסימן
רע"ז סעיף ג' [בהגה] [מ"ד] ממיר
לומר לעכו"ם, היינו דוקא לצורך
גופו שרי משום דהא אי צעי ישראל
הוי מטלטל ליה טלטול מן הגז, **אבל הכא מיירי שאינו עושה אלא**

לצורך הנר שלא יגנב הנר, וזה חסור אפילו בטלטול מן הגז, כמו
שכתוב סימן ש"א סעיף א' וסעיף ה', ויש בו חיסור אמירה:
י מותר לטלטלו. לחין מוקפה [פ"ג] לחצי שבת אלא אם כן היה
מוקפה בין השמשות. ועיין מה שכתוב סימן רכ"ה סעיף ג' [פ"ק
ב] וסימן ש"י סעיף ג':
יא בשוגג. נקט בשוגג, דלא איירי
ברשיעא. ובאמת אפילו במויד שריא,
דלא מקרי דמיה נידים אלא אם כן
הדליקו מערב שבת, [פ"ג] וכמו
שכתבתי גבי חולה [פ"ק י]. וכן הוא
בב"י [עמוד קס"ה ד"ה כבוד הרשב"א]
ובסימן רס"ה סעיף ג' [פ"ק ב]:
יב דמסרה מותר לטלטלו.
דוקא לצורך גופו או מקומו,
[פ"ג] כמו שכתוב סימן ש"ח סעיף
ג': **יג מחמת ביאוס מותר**.
דוקא כשיש מורם כלי עליו [רשב"א
ש"ח ס"א סימן מ"ו]. ועיין סימן
מק"מ סעיף ג':

ערך פהם לפדריק"ש

פ"ה סעיף ד [מותר לטלטלו אחר שכבה]. כל שכן אם מיק אה רכבים, כגון שאפשר שיפול עליהם ויזיקו, ועיין דין הבלגה של פירות רטובין והאין כחוסה סימן ש"ט
דין ג' והרמב"ם ז"ל מהלכות שבת [פרק טז] [הלכה טו]: ריש פ"ה [מותר לטלטלו]. לר"ך עיין נחמ"ד זה אם הוא לצורך גופו או לצורך מקומו כדן כלי
שמלאכתו לחסור, שהרי מלאכתו להדליק, והפסקים מתמו דבריהם. והרמב"ם ז"ל [שם הלכה יא] כתב אם התרך להם, ולא כתב מותר לטלטל לצורך, משמע דלא שרי אלא
בצורך לגופם, אלא ככלל גם הכלים הנזכרים שמלאכתם להמיר, והמתמיר מהם עליו בדיקה:

באר היטב

(ה) תר"י"ח, ר"ל, דשם נכתב שיעשהו קודם בין השמשות, אבל הכא אינו
יכול לומר אינו צודק כל בין השמשות, דהא בין השמשות הוא דולק, ומשום
הכי לא מהני תנאי, [מ"א ס"ק מ]: (ו) אג"ו, ולא על גב דבסימן רע"ז
סעיף ג' מתיר לומר לעכו"ם וכו', היינו דוקא לצורך גופו שרי משום דהא אי
צעי ישראל הוי מטלטל ליה טלטול מן הגז, אבל הכא מיירי שאינו עושה אלא
לצורך הנר שלא יגנב, וזה חסור אפילו בטלטול מן הגז, כמו שכתוב סימן
ש"ח, ויש בו חיסור אמירה, מ"א [פ"ק ט]. ואם אין שם עכו"ם מותר לטלטל

מן הגז על ידי ישראל המנורה שהדליקו בה בשבת כשיש לורך למקומו, ט"ו
בסימן ש"ח סעיף ט' [פ"ק מ"ק י]. ע"ש: (ז) לטלטלו. לחין מוקפה לחצי
שבת אלא אם כן היה מוקפה בין השמשות, [מ"א ס"ק י]: (ח) בשוגג. הוא
הדין במויד שרי בצורך למקומו, דלא מקרי דמיה נידים אלא אם כן הדליקו
מערב שבת, מ"א [פ"ק יא]. ע"ש. [ועי' עמוד שבת ס"ק ה אוס"ב במיוד,
ע"ש, הגא"א]: (ט) לטלטלו. דוקא לצורך גופו או מקומו, כמו שכתוב
סימן ש"ח סעיף ג', [מ"א ס"ק יג]:

ביאור הגר"א

[יא] והגה ויש אומרים דלא. פרק ד' דיו"ט [היה] לי ב"י אבל כו'. וסבורא
הראשונה סבורא לה בנידית הר"ף שם [יח, א] דלא גרס סיפא אתאן כו'.
והוספות שם [ד"ה אר"ב ר' משיא] סבורא להו דהדר משנוייא קמא. ועיין ר"ן
שם [רמ"ר ראשון] ורמב"ם בספר המלחמות [שם טו, כ' ד"ה אר"ב], והוא דעת הראשונה
כאן, ועיין תוספות שבת מ"ד [מ"ו] [א] ד"ה שבנו כו'. [יב] וזהו ה"ק, ר"ל,
אף להחולקין על ד"ח [ומסופו שם קכב, א' ד"ה משיא] במילא מ"ס [יג] ואין
בוה, עיין מ"א [י]: [יד] [בש"ח ה] נר ב"י והוא הדין, פרק [ב] [ג] דיו"ט [במה]
כ"ז ב' כלישנא בהרא"י [טז] [בש"ח ה] נר שלא ב"י, ר"ל, זה בכללי עלמא, כמו
שכתוב שם [שבת נד, א] פמור כו': [טז] ואפילו הוא. [שבת ק"ט] [קנז] [י]
א, וכמו שכתוב פרק כ"ד צולין [מפחים עד, ב] כל היכי דפלגי כו', ר"ף בפרק
ג' [שבת ט, א] א, א, [יז] ואפילו הוא. [שבת מ"ו א]. ר"ל, דר"ב יהודה אפילו
רבי שמעון מודה, והלכה כרבה ורב יוסף דמותר, וכן רבא סבורא ליה, כ"ל [י]:

(ה) [שם ס"ק ב] ויש בו איסור אמירה. לכאורה אף דמיירי הכא לטלטל מחמת
לגל מכל מקום לשמיר, כיון דיש לו הימך לטלטל בעצמו כלאחר יד לצורך גופו
ומקומו, ולר"ך לומר לר"ך שיהא אפשר לו לטלטלו בעצמו לצורך העין, כפי
שמטלטלו עתה על ידי נכרי, וכיון דיכול לטלטלו דבר זה עצמו כלאחר יד, מה
על ידי נכרי דכרמו, אבל כלאחר על ידי נכרי לצורך הכלי שלא יגנב על ידי
שאפשר לו בעצמו לטלטל לצורך גופו ומקומו, וזה לא אמרינן, דהוי ב' ענינים.
ולפי זה יהא הדין דכלי שמלאכתו לחסור אסור לומר לגוי לטלטלו שלא יגנב,
אף דיש לו הימך בעצמו לצורך גופו ומקומו, ודלא כדעת האש"ל אברהם [פרי מגדים]
על המנ"א סימן ט"ו ס"ק כ"ט, דדוקא לומר דדוקא תרמי לא אמרינן, דממון
שיכול לטלטל בעצמו כלאחר יד לצורך גופו ומקומו יהיה מותר על ידי נכרי דכרטי
שלא יגנב, אבל תרמי אמרינן, דכלי שמלאכתו לחסור אמרינן האילו ויכדו לטלטל
בעצמו דכרטי לצורך גופו ומקומו, מותר על ידי נכרי שלא יגנב, וכן כנר שהדליקו
עליו, [כגון] [כיון] דכדו לטלטל [בעצמו כלאחר יד לצורך גופו ומקומו, מותר

על ידי נכרי דכרטי לצורך גופו ומקומו, אלא ודאי דהעיקר לר"ך שיהיה אפשרות לטלטל בעצמו לצורך גופו ומקומו, וזהו שכתבתי שם [פ"ק יג] ויש בו איסור אמירה. לכאורה אף דמיירי הכא לטלטל מחמת
לגל מכל מקום לשמיר, כיון דיש לו הימך לטלטל בעצמו כלאחר יד לצורך גופו
ומקומו, ולר"ך לומר לר"ך שיהא אפשר לו לטלטלו בעצמו לצורך העין, כפי
שמטלטלו עתה על ידי נכרי, וכיון דיכול לטלטלו דבר זה עצמו כלאחר יד, מה
על ידי נכרי דכרמו, אבל כלאחר על ידי נכרי לצורך הכלי שלא יגנב על ידי
שאפשר לו בעצמו לטלטל לצורך גופו ומקומו, וזה לא אמרינן, דהוי ב' ענינים.
ולפי זה יהא הדין דכלי שמלאכתו לחסור אסור לומר לגוי לטלטלו שלא יגנב,
אף דיש לו הימך בעצמו לצורך גופו ומקומו, ודלא כדעת האש"ל אברהם [פרי מגדים]
על המנ"א סימן ט"ו ס"ק כ"ט, דדוקא לומר דדוקא תרמי לא אמרינן, דממון
שיכול לטלטל בעצמו כלאחר יד לצורך גופו ומקומו יהיה מותר על ידי נכרי דכרטי
שלא יגנב, אבל תרמי אמרינן, דכלי שמלאכתו לחסור אמרינן האילו ויכדו לטלטל
בעצמו דכרטי לצורך גופו ומקומו, מותר על ידי נכרי שלא יגנב, וכן כנר שהדליקו
עליו, [כגון] [כיון] דכדו לטלטל [בעצמו כלאחר יד לצורך גופו ומקומו, מותר

Abadi, Yitzhak

שו"ת

אור יצחק

כולל

שאלות ותשובות וחקרי הלכות
בעניני אר"ח ויר"ד ומעט מעניני אהע"ז וחר"מ
וענינים שונים

מאת

הצעיר יצחק עבאדי
ראש כולל אהל תורה

ירושלים - ליקווד

תשס"ג

בשם רבינו הלוי, וז"ל: שהם כלי אורגין, סיכי הן עמודין, זיירי הן קנים שבשתי, ומזורי כובד עליון ותחתון. וכד"ה דקפיד עלייהו פירש: שמקפיד שלא יתלכלכו ושלא יתעקמו, ולכך מיחד להם מקום ומקצה להן בידים, ע"כ. והיינו שמקצה אותם שלא להשתמש בהם לדבר אחר.

והנה לעיל בדף קי"ג ע"א, אמרינן: בעא מיניה רבי יוחנן מרבי יהודה בר ליואי כלי קיואי (ופירש"י כלי אורגין) כגון כובד העליון וכובד התחתון מהו לטלטלן בשבת, אמר ליה אין מטלטלין מה טעם לפי שאין ניטלין. ופירש"י שם בד"ה מהו, וז"ל: מי אמרינן אידי דיקירי לא חזו סתמייהו לתשמיש אחרניא, והוה ליה דבר שמלאכתו לאיסור, ע"כ.

ומבואר כאן שטעם האיסור דמשום כובדן אינו מטלטלן לדבר אחר. ואילו בגמ' בדף קכ"ג ע"א מבואר הטעם, שמשום שמקפיד עליהם שלא יתלכלכו ולא יתעקמו, לכך מקצה להן בידים.

עוד יש לעיין בסוגיא בדף ק"מ רע"ב, שאמר שם רבא: ואם כלי קיואי (כלי אורגין) הוא - מותר. וצ"ע מה היא סברת רבא, דאם מקפיד עליהם למה מותר להשתמש, ואם הטעם משום כובדן שקשה להזיז אותם, איך מצוייר שם בגמ' בדף ק"מ שהשימוש בהם הוא לתליית בגדים ליבש, הא אינם מיטלטלים משום כובדם.

והנה שמואל סבר בדף קי"ג ע"א שמותר לטלטל כובד העליון וכו', ועל כרחך דלא סבירא ליה מה שאמרו שם שאין מטלטלים אותם מחמת כובדם, וגם רב נחמן התיר שם לטלטל כלי קיואי ורק כובד העליון וכובד התחתון אסר משום אשוויי גומות. ומדברי רבא שם נראה שסבר כשמואל כפשוטו, דהא הקשה לרב נחמן למה אסר בעמודים, עד שהשיב לו משום אשווי גומות, הרי שאין לאוסרם מדין כלי קיואי, וכשמואל.

אלא שעיקר הסוגיא שם [דף קי"ג ע"א] צ"ע, דלכאורה מה שייך מחלוקת בזה הלא כלי קיואי הם דבר המצוי ופוק חזי האם האנשים מטלטלים אותם אפילו לצורך תליית בגדים לייבוש, או אינם מטלטלים אותם בכלל. וכן מה ששאלו שם מרב יהודה אם מותר לטלטל או לאו, וגם הוא היה מסופק בתשובתו ואין ולא ורפיא בידיה.

ואפשר לומר דהנה רש"י שם בד"ה מהו כתב: מי אמרינן אידי דיקירי לא חזו סתמייהו לתשמיש אחרניא, והוה ליה דבר שמלאכתו לאיסור, ע"כ. ויש לומר שרמז לנו כאן מה הספק בדבר. ופירוש הרברים כך הוא, דודאי שאין כאן מחלוקת או שאלה במציאות, אלא דכלי קיואי הנ"ל ודאי שאינם עומדים לטלטול מחמת כובדן, אולם באופן רחוק דהיינו לפעמים במצב מיוחד שאינו שכיח אדם מטלטל אותם

לצורך איזה דבר. וזהו שכתב רש"י הנ"ל אידי דיקירי לא חזו סתמייהו לתשמיש אחרניא, דהיינו שברוך כלל הם לא עומדים לתשמיש אחר, אולם אם יצטרך בודאי שישתמש בזה, וזו מתלוקתם וספיקתם בגמ', אם זה שאינו מצוי להשתמש בו להיתר הוי כלי שמלאכתו לאיסור או לאו.

ומה שאמרו בעירובין [דף ק"ב ע"א] וכן מובא להלכה [בסי' ש"ח סעי' ב'] דכלי כבד לא הוי מוקצה אפילו אם צריך עשרה אנשים לטלטלו, זה דוקא בכלי כזה שכך הוא דרך תשמישו כהאי קורה שהיו מטלטלים אותה לנעול הדלת, אולם בכלי שלא עומד לכך מבעיא לן.

והנה במנורות שלנו היום, כתוב בערוך השולחן [סי' רע"ט סעי' א'] הנ"ל, דהוי כלי שמלאכתו רק לאיסור מטעם שאינם ראויים לשום תשמיש רק להדליק ולכן אסורים לעולם בטלטול, ויצא לחלק בין נרות שלהם שהיו כלים ככל הכלים וראויים לתשמיש אחר.

ולענ"ד לא עמדתי על דבריו דהא בסוף הסימן שם בסעי' י"ד הביא דין של מנורה העשויה פרקים פרקים שלא לטלטלה משום שמא תפול ויבוא להחזירה ויעבור על איסור בנין, אולם אם אין דרכם להתפרק מותר לטלטלם. והנה מנורות אלו אינם עומדים אלא להדלקה, ולשיטתו למה מותר לטלטלם. ועל כרחך שאפשר להשתמש בהם לדברים אחרים, ואף אם תאמר שהתשמיש ההוא אינו כל כך מצוי, כבר הוכחנו לעיל מכלי קיואי דמותר. ועי' במ"ב סי' רע"ט ס"ק כ"ג שאסר לטלטל מנורות שלנו שקורין לייכטער משום שעשויים פרקים, הא לאו הכי מותר, וזה ג"כ דלא כערוך השולחן.

סימן ק"ג

דין מוקצה בפמומים

ד' שו"ע אור"ח סי' רע"ט סעי' ג'.

כתב המחבר וז"ל: לטלטל נר על ידי שנותנין עליו לחם בשבת אסור, ואם נתן עליו הלחם מבעוד יום יש מי שמתיר לטלטלו בשבת ע"י לחם זה - ואין לסמוך עליו, ע"כ.

לבבנו ד' מו"ר שליט"א

איתא בשו"ע אור"ח בסי' רע"ט סעי' א' וז"ל: נר שהדליקו בו באותו שבת אע"פ שכבה אסור לטלטלו וכו', ע"כ. ומקורו מהגמ' בשבת [דף מ"ד ע"א] דאמר ר' מאיר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בו באותה שבת, ואמרינן לקמן

+

לתלמידיו. וידידי היקר, לא כחל ולא שרק ולא פירכוס ויעלת חן הוא ניהו ש. א. ב. נ"ו.

מה שנסתפקת על דינו של פמוט, ונראה מדבריוך שעל פמוט הנזכר בגמ' - ודאי שאינו מוקצה מחמת חסרון כיס, דהא התירו לטלטלו בלא הדליקו בו כמ"ש בסוף העמ', ואם היה מוקצה מחמת חסרון כיס לא היו מתירים. וא"כ ודאי שפמוט המבואר בסוגיא הוא כמו שפירש הר"ח שם, שהיא מנורה שאין לה אלא קנה אחר ואין על ראשה אלא כף אחת, (ועיין שבת [דף קכ"א סע"ב] גבי פמוטות של בית רבי וכו').

ומה שאמרת שהמגש שעליו המנורה, כיון שהמגש נעשה בסיס א"כ אסור לטלטלו גם לאחר שכבה כדון המנורה. הנה עיין במ"ב [סי' רע"ט ס"ק י'] דמנורה נעשית בסיס לדבר האסור מפני שכל תכליתה של המנורה בשביל האור. וא"כ המגש ששמים תחת המנורה לא נראה לי שיהא בטל למנורה אע"פ שעומד בדרך כלל מגש זה לזה התשמיש, מ"מ כיון שאפשר להשתמש במגש זה לדברים אחרים, ודאי שמועיל לשים עליו דבר היתר כדי שיהא בסיס לאיסור והיתר.

והמחבר בשו"ע סעי' ג' כתב, שאם נתן על הנר לחם מע"ש יש מי שמתיר לטלטל ואין לסמוך עליו, ומקור הדין הזה שאין לסמוך עליו, נראה שהוא מהב"י [בגדמ"ח עמ' קס"ח טור ב'] מהטעם שכתב בשם הריב"ש [בסי' צ"ג] בסוף דבריו, שכתב: שאפילו היה נותן בה דבר חשוב עדיין אין היתר זה ברור, לפי שהשמן שבנר חשוב לו לעולם יותר מהדבר המותר שנותן בו, לפי שהוא צריך לו עתה בעוד שהוא דולק, וא"כ אף לאחר שכבה אסור משום מגו דאיתקצאי.

אולם המג"א [בס"ק ה'] נתן לזה טעם אחר, שכתב וז"ל: וז"ל רש"י [דף מ"ז רע"א] דבכי האי מוקצה מודה ר"ש דהכלי טפל לשלהבת עכ"ל, וע"ש בחוספות [ד"ה הנח], כלומר דידוע דהמנורה טפלה לשלהבת ועשויה לכך, ולא עשויה ללחם ולכך לא מהני לחם, עכ"ל. ואיני יודע איפה נרמו זה ברש"י ותוס', ואולי לזה כיון בערוך השולחן סוף סעי' י"ב, עיי"ש שהעיר על המג"א דמה ראי' יש מרש"י שהכלי טפל לשלהבת, דהתם מיירי שלא היה שם שום דבר המותר דגם השמן טפל לשלהבת, אולם כשיש שם לחם י"ל שהוא אינו טפל.

ומה שכתב במחצית השקל, אין בו כדי שביעה, [דכתב: שהוכחה המג"א מזה שהוצרך הש"ס לומר דנר שמן ופתילה ג"כ נעשו בסיס לשלהבת, ומבואר שאם לא היו השמן והפתילה נעשים בסיס לשלהבת לא היה נאסר הנר, כי הוא היה בסיס לאסור שהוא השלהבת ולמותר שהוא השמן והפתילה, ולכאורה למה צריך לזה הרי ודאי שהשלהבת יותר חשובה בשעה שהיא דולקת שהרי הוא צריך לאור, אלא ודאי

[דף מ"ז רע"א] הנח לנר שמן ופתילה הואיל ונעשה בסיס לדבר האסור, ופירש"י בד"ה לדבר האסור - לשלהבת, דבהכי מודה ר' שמעון שהכלי טפל לשלהבת בעודה בו וכו', עכ"ל.

ובהמשך הגמ' [בדף מ"ד ע"א] אמר ר' זירא פמוט שהדליקו עליו בשבת דברי הכל אסור וכו', והביאו הרא"ש בסימן כ' להלכה. ובשו"ע לא מצאתי להלכה בענין פמוט. ואיסור טלטול הפמוט הוא מדין מוקצה מחמת איסור או אפילו מחמת חסרון כיס, דלכאורה אדם מיתר לו מקום ואין משתמש בו לדבר אחר (ובאמת שזה תלוי במציאות).

והנה בענין טלטול הנר מובא בשו"ע שם בסעי' ג' דאין לטלטלו אפילו ע"י כנר או תינוק, ויש אומרים שאם נתנו עליו דבר חשוב בערב שבת מותר לטלטלו, אולם רק אם הוא יותר חשוב מהשמן שבנר. ויש אומרים שלעולם הוא אינו יכול להיות יותר חשוב מהשמן שבנר, כיון שהוא צריך לאור. ולפי הרש"י הנ"ל שהנר הוא בסיס לשלהבת, א"כ גם המגש שעליו הפמוטים הם בסיס לשלהבת, וא"כ אפי' אם ישם דבר שהוא יותר חשוב מן הפמוטים על המגש שעליו הנרות, לא יעזור לו לענין טלטול המגש בשבת לאחר שכבו הנרות.

ועי' בסעי' ד' שם שהביא השו"ע דעל ידי תנאי שאומר שיטלטלנו משיכבה מותר לטלטל, והרמ"א מביא דאין נוהגים להתיר ע"י תנאי ומקורו מהתוס' [שבת דף מ"ד ע"א ד"ה שבנר], שכתב וז"ל: אבל נר עיקר הקצאתו היא בין השמשות ודחייה בידים לצורך שבת וחמיר טפי ולא מהני ביה תנאי, עכ"ל.

ובב"י [בגדמ"ח עמ' קס"ח טור א'], הביא לדעת החולקים ומסיים, וז"ל: ולענין הלכה נראה דכיון דמוקצה דרבנן, כדאי הם הנך רבוותא דשרו לטלטל על ידי תנאי לסמוך עליהם, ע"כ.

והשאלות שעלו לי למעשה מכל הנ"ל, הם:

א האם יש איזה אופן שמותר לטלטל המגש עם הנרות ע"י שישם עליהם איזה חפץ מע"ש, אם הוא חשוב, ואת"ל דשרי, האם הוא צריך להיות יותר חשוב מהפמוטים.

ב האם הפמוטים שלנו הם רק מוקצה מחמת איסור, או הם מוקצים מחמת חסרון כיס.

ג האם ע"י תנאי מועיל אפי' בלא שימת דבר על המגש, או שהלכה כהרמ"א שכתב דלא נהגו כן.

ד האם אפשר לעשות תנאי מכאן ולהבא לכל השבתות, ומה בדיוק לשון התנאי.

בברכה תלמידך

ועתה אבוא לשאלותיך בקצור.

פמומים שלנו, הכל לפי מה שאנשים מקפידים, וזה ודאי תלוי גם אם הם יקרים, וא"כ כל אדם יצטרך להחליט בעצמו. ולדידי אני, ודאי לא הייתי מקפיד מלהשתמש בהם לצורך אחר, ובודאי שאיני מקפיד על מקומם. ולכך הם אינם מוקצה מחמת חסרון כיס [ועי' לעיל סי' ק"ב], ולענ"ד מהני תנאי.

אמנם מה שכתבתי לעיל דלהריב"ש גם השולחן יהיה אסור מטעם בסיס, חזורני בי, וודאי דבר חשוב כזה שכל תכליתו לדברים אחרים אינו בטל לנו, ולפי זה יהיה מותר לטלטל השולחן גם בעוד הנר דולק [אם אין חשש שמא יכבה].

ואם רוצה לעשות את התנאי לכל השבתות מכאן ולהבא, איני רואה פקפוק בזה.

ובלשון התנאי, איני יודע מה נסתפקת - והרי כל הנשים יודעות אותו, והיינו שמתנה שרוצה להשתמש ולטלטל הכלים האלה שנעשו בסיס לאחר שניטל האיסור מהם, ובקצרה - דעתי להשתמש בהם לאחר איסורם.

ועל זה באתי על החתום מוצש"ק פרשת ויקהל תש"ס. יצחק עבאדי

ג.ב. עיין בתשובת התשב"ץ ח"א סי' קל"ז בשם הרמב"ן, דנר שלא הדליקו בו אין זה נקרא מלאכתו לאיסור. וצ"ע להלכה בדמשנה ברורה סי' ש"ח ס"ק כ' [ובשעה"צ ס"ק י"ט] כתב בשם הפמ"ג דקדירה הוי מלאכתו לאיסור ודייק לה מהרשב"א.

סכום:

א. מגש שעליו הפמוטות שרוצה לטלטלו אחר שכבה הנר (או קודם באופן שלא יכבה הנר), יכול ליתן עליו דבר היתר מע"ש, ואז נעשה בסיס לאסור והמותר, ומהני גם לדעה דלהלן שלא מועיל לעשות כן במנורה עצמה.

ב. אמנם לתת לחם על המנורה ובכך לחושבה בסיס לאסור והמותר, לא מהני, והטעם דהשמן והשלהבת לעולם חשובים לו יותר מהדבר המותר שנותן בו, לפי שהוא צריך לאור.

ג. ואם יתנה ויאמר: שדעתו להשתמש בהם אחר איסורם - מהני, ויכול להתנות פעם אחת לכל השבתות שלהבא.

ד. ואת לא עשה כו' הגם שהמגש והפמוטות הם מוקצים.

שהשלהבת לא חשובה יותר מנר ושמך, כי המנורה עשויה בשבילם כמו שעשויה בשביל השלהבת, ולכן צריכה הגמ' לומר שטעם המוקצה משום שגם הפתילה והשמן הוי בסיס לשלהבת, וא"כ ע"כ שמה שאמר רש"י שהמנורה טפלה לשלהבת, הוא לומר שאם ישם לחם על המנורה לא תהיה לו בסיס לדבר האסור והמותר כי היא טפילה לשלהבת, דלשמך והפתילה ל"צ לטעם זה, ועוד שבאמת אין המנורה טפילה לשלהבת יותר מהשמן והפתילה, דהרי היא עשויה לשניהם, ע"כ. אלא שאחר כל זה קשה להכניס כל זה ברש"י ותוסי', דהרי לא נזכר בדבריהם לחם כלל עיי"ש].

ואכן, לפי דברי הריב"ש הנ"ל היה אפשר שגם השולחן שמונחת עליו המנורה הוי בסיס לדבר האסור - ואסור לטלטלו, אלא שאע"פ כן לריב"ש מותר מכת תנאי, דהא סיים וכתב וז"ל: אלא שיש לומר [שמה שנותן את הלחם בע"ש] הרי זה כאילו התנה שיוכל לטלטלו אחר שכבה, ע"כ. (אמנם לקמן חזרתי בי מזה - וודאי שמותר לטלטל את השולחן).

אלא לפי"ז סעי' ג' וסעי' ד' במתבר צ"ע, דהא נתבאר שהריב"ש מתיר לטלטל לאלה שנותנים את הלחם משום שהוי כמו-תנאי וכנ"ל, וכך פסק המחבר להדיא בסעי' ד' וז"ל: אם התנה מע"ש על נר זה שיטלטלנו משיכבה מותר לטלטלו אחר שכבה, ע"כ. וא"כ למה בסעי' ג' כתב שאין לסמוך על זה.

ונראה לי פשוט, דבסעי' ג' קמ"ל לעיקר הדין דבסיס, שלא מהני הלחם לבטל לדין בסיס מהמנורה, ונפקא מינה לאסור במקום אחר שלא התנה ולא היה בדעתו כלל שרוצה לטלטל לאחר שיכבה. ובסעי' ד' פסק את דין התנאי, לומר שאם התנה מהני.

אולם מה שכתב הרמ"א ויש אומרים דלא מהני תנאי, וכן נוהגין במדינות אלו, צ"ע כי בדרכי משה אות א' כתב: ואני לא ראיתי שנוהגין כן, ע"כ. וא"כ לכאורה אין לא ראינו ראייה, ובפרט שזה רק בדרבנן, ורוב הפוסקים כולם, ראשונים ואחרונים מתירים על ידי תנאי, ולמה נחמיר כנגדם. ואפשר שהמחמירים לא ידעו מכל הראשונים האלה שהתירו. וא"כ מה שנהגו כן להחמיר, אין זה ראייה שנעשה על פי ותיקין ואם היו שואלים למורי הוראה ודאי שהיו מתירים להם כסברת רוב הראשונים.

ואגב, מה שנזכר בדרכי משה שם שכן הוא בהגהות אשרי פרק כירה (סי' כ' ד"ה אבל), לאסור כדברי התוס' [בדף מ"ד ע"א ד"ה שבנר] שכתבו אהא דתנו רבנן מותר השמן שבנר ושבקערה אסור דאפילו התנה נמי אסור. לענ"ד קשה לצדף את ההגהות אשרי לעוד דעה נוספת, דאין זה אלא ליריבו אחריו חתומי' [ועי' עוד רזה ררללי הפותקניה]

אור

אור"ח סימן ק"ד ק"ה ק"ו

יצחק

קט

תשובה: הדרך הטובה לעשות המצוה כדת וכדין ובלי זלזול במצוה, הוא לקרוא הפרשה שלא בזמן קריאתה בבית הכנסת, ולומר כל פסוק פעמיים ואח"כ לומר התרגום אחרי כל פסוק, ולא לדבר בינתיים היכא דאפשר חוץ מדברי דרך ארץ לשאול ולהשיב שלום וכדומה.

ואותם שמשתדלים לקרוא את הפרשה בשעת קריאת התורה, בדרך כלל זה לא בא מהדור מצוה, אלא הוא כאדם שרוצה להפטר מהמצוה ומרגיש אותה כעול על עצמו. וכבר הזהירו חז"ל [בכרות דף כ"ח ע"ב] אל תעשה תפלתך קבע, וה"ה בזה. וכמו שכבר הזהיר המגיד לבית יוסף בספר מגיד ישרים [ישעיה ס"ו ס"ו בסופו].

קרא למפרע בשמו"ת

שאלת: אם דילג אחד מהפסוקים בשנים מקרא ואחד תרגום והמשיך הלאה, האם יכול לחזור ולהשלים את אותה פסוק.

תשובה: אין בעיה של למפרע בשמו"ת.

להזכיר שם ה' בתרגום

שאלת: הקורא שנים מקרא ואחד תרגום, ולא אמר שם ה' בפירוש בתרגום אלא בכינוי, האם צריך לחזור.

תשובה: צריך לחזור. וכן כשלומדים בגמ' ואומרים הצאי פסוקים [עד אתנחתא] מזכירים את שם ה' בפירוש.

סימן ק"ו

אכילה קודם מוסף

שו"ע אור"ח ס"י רפ"ו סעיף ג'.

כתב המחבר וז"ל: מותר לטעום קודם תפילת המוספין, דהיינו אכילת פירות או אפילו פת מועט, אפילו טעימה שיש בה כדי לסעוד הלב, אבל סעודה אסורה, ע"כ. ועיין מג"א ס"ק ב' שפירש מהו פת מועט, דהיינו [אפילו] כביצה, ע"כ. ולפי זה מה שהוסיף המחבר אפילו כדי לסעוד הלב, היינו אפי' יותר מכביצה. והנה במ"ב אות ט' פ"י כדי לסעוד הלב באכילת פירות הרבה, ואח"כ הוסיף דאם חלש לכו יכול גם פת לאכול עד שתתיישב דעתו.

ולענ"ד איני יודע למה חילק לשני דינים, דבפירות התיר בכל אופן, ובפת רק בחלש כדי שתתיישב דעתו. וגם

זה בדוחק. עיי' בשער הציון **ע"ת אורח**

מ"מ יכול לטלטל את השולחן עצמו אפי' כשהנר הולק כשאין חשש שיכבה, דהשולחן חשוב הוא - וודאי אינו בטל לגר שעליו.

ה. והאם הפמוטים חשובים מוקצה מחמת חסרון כיס, הכל תלוי לפי הענין.

סימן ק"ד

תשובות קצרות - שחרית של שבת

לעמוד כשאומרים נשמת

שאלת: האם צריך לעמוד כשאומרים נשמת כל חי. תשובה: לא.

לומר שבת שלום קודם התפילה

שאלת: האם מותר לומר שבת שלום בשבת בבוקר לפני התפילה. תשובה: מותר.

לקרוא הפטרה עם הבעל קורא

שאלת: העולה מפטיר והבעל קורא את הפטרה, האם יש להעולה לקרוא את הפטרה עמו. תשובה: צריך.

שאלת צרכיו בשבת

שאלת: האם מותר לומר בריך שמיא ואלהי נצור והתפילה של לפני ואחרי הלימוד וכדומה, אע"פ שלכאורה שואל צרכיו בשבת. תשובה: מותר [כיון שרגילים לאומרים תמיד, לא חשוב כשאלת צרכים בשבת]. והרי זה כמו שאומרים באמצע ברכת המזון בכרכה ג' רענו זוננו וכו', וכמו שמוכא בשם הירושלמי.

סימן ק"ה

תשובות קצרות - שמו"ת

הדרך הנכונה לקריאת שנים מקרא

שאלת: כיצד הדרך הטובה לקרוא שנים מקרא ואחד תרגום, והאם אפשר לקרוא את הפעם מקרא עם הבעל קורא.

בעוה"ש"ח

עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ

שו"ת

נשמת שבת

חלק ג (ב)
הלכות מוקצה

*

בולל בירורי הלכות בהלכות שבת המצויים
(השייכים לשו"ע סי' ש"ח - שי"ב)

*

כל אלה חוברו יחדיו בעזרת ד' יתברך ויתעלה

ע"י הצעיר באלפי

ישראל דוד הארפענעם

רב דביהמ"ד "ישראל והזמנים"

מח"ס ישראל והזמנים ג"ח, שו"ת ויברך דוד ה"ח

ספר הינוך ישראל, סי' נשמת ישראל ג"ח

שו"ת מקדש ישראל ז"ת, וש"ס

ברוקלין נ.י. - אלוף תשע"ב לפ"ק

דפוס הכתב

דמחובר שנתלש בשבת ע"י נכרי (אפילו שמע אט הנכרי אומר בער"ש שלמחר יתלוש הפירות שנגמרו בישולן מער"ש, אף שמועיל בהן הכנה, מ"מ אסורין לישראל משום גזירת פירות הנושרין מאיליהן שאסורין לישראל, שגם פירות אלו באים להישראל 'ממילא כמו הנושרים מאיליהם').

פת שאפה נכרי בשבת (גמרו בידי אדם)

במג"א (סי' שכ"ה סק"י) בביאור דעת הסוברים (הרא"ש ועוד) דגוי שאפה פת בשבת

(אף שהיו קמח מער"ש, ובמה שטחן החטים ועשאן קמח הוי דחאו בידיים) דמותר לישראל לאכול ממנו בשבת ואינו אסור מצד מוקצה, דהוא משום דהוי גמרו בידי אדם (שביד הנכרי בשבת לאפותם שיהיו ראויים) [ויוצא דאף שלא גילה דעתו כלל מער"ש שבדעתו לאפותן], ועיי"ש מהי"ש דאילו דעת האוסרים שם דדוקא בדבר שהתחיל קודם השבת ונגמר בשבת (כקדירות ורתחות) שרי, והמג"א כ' עוד טעם דהאוסרים ס"ל דבנולד לא מהני היתר של גמרו בידי אדם, וכי הב"ח דפירות של גוי שהיו מחוברים בביהשמ"ש מודה הרא"ש דמוקצים (כמבואר בכמ"ק בשו"ע) ואין להתיר משום דהוי גמרו בידי אדם, דרק בדבר דאיחי קמרחי ליה מהני הסברא דגמרו בידי אדם לא בדיחי שמן השמים כמחובר (ומחוסר צידה) שאסרוהו חכמים חמיר טפי ולא היתירוהו משום דהוי גמרו בידי אדם,

ונו' בדברינו להלן בסי' שלאחר זה במוקצה דנר שהיה דולק בביהשמ"ש למה לא אמרינן גביה דהוי גמרו בידי אדם שהרי עומד בהכרח שתתכבה לאחר איזה שעות (זמן דילוקו).

• **בס'** תהל"ד (סק"ז וסקמ"ב) במידי שאינו ראוי מחמת עצמו (כגון אבנים ועפר) ובשבת נעשה ראוי (מעצמו) דנשאר באיסורו משום מיגו דאיתקצאי, או משום דהוה כדחיה בידיים כיון דלא יחדן מאתמול, או אמרינן דזה אסור אפילו כשלא דחאו בידיים, ובסי' ש"י (אות

ב') כ' דמיקרי דחי' בידיים מדלא יחדו אתמול לתשמיש, אלא שמביא ממשמעות ושו"ע הרב דלא הוה כדחיה בידיים והניח בצ"ע.

☆☆☆

סימן תרל"ד

שאלה - יסוד שורש מוקצה דנר → שהדליקוהו מער"ש וככה באמצע השבת.

תשובה - משום מיגו דאיתקצאי

בביהשמ"ש וכו'. מבואר במס'

שבת (דף מד.) דנר שהדליקו בו באותו שבת מוקצית כל השבת, וצריך לדעת טעם הדבר, למה לא חשיב כלי של שימוש שהרי עשוי לשמש את האדם להאיר לו, עוד שם בגמרא (ברך מזו. לרבי שמעון דל"ל מיגו דאיתקצאי לביהשמ"ש איתקצאי לכולי יומא) 'הנח לנר שמן ופתילה הואיל ונעשה בסיס לדבר האסור', פרש"י להשלהבת (דבזה מודה ר"ש שהכלי טפל להשלהבת בעודה בו, ולא משום דחייש לכביה לפ"מ דקיי"ל כר"ש דרשא"מ מותר), עוד מבואר במס' שבת (דף קנז.) דאע"ג דקיי"ל במוקצה כרבי שמעון (דל"ל מוקצה), מ"מ במוקצה מחמת איסור כנר שהדליק בה באותו שבת לא קיי"ל כוותיה, דאע"פ שכבה אסורה בטלטול (דאקציה בידיים בביהשמ"ש, ומיגו דאיתקצאי בביהשמ"ש איתקצאי לכולי יומא) וכ"ה ברמב"ם (פכ"ה ה"י) ובשו"ע (סי' רע"ט ס"א) ועיי"ש בב"י (סוד"ה וכתב המורכ"י) דכיון דבביהשמ"ש בעוד דולק היתה אסורה בטלטול לגמרי (אפילו לצוגומ"ק) דנעשה בסיס לדבר האסור איתקצאי לכולי יומא, ולהלן הבאנו מתשו' הרשב"א דמוקצה דנר משום דדחייה בידיים, וע' בדברינו לעיל בסי' תר"ג למה חשיב דחייה בידיים, ולא אמרינן שהוא יכול ורשאי לטלטלו בשבת ממקום למקום כדי להשתמש וליהנות לאורו כשימוש בשאר כל הכלים.

למה לא חשיב נר הדולק בידי אדם

בס' לבושי שרד (סי' ש"י) נ נר שהדליקו בו בשבת לפי ערך השמן שנתן לתוכה נמי דהוי גמרו בידי אדם, ו ביאר, ובאמת שיש לכבד הדב בתוס' (שבת דף מג. ד"ה בו דאם האפרוחין היו על הש ביהשמ"ש שאסורה כל הש דאיתקצאי לביהשמ"ש או ולא אמרינן דהוי כגמרו בו להפריחם משם בכל שעה (וב מיגו דאיתקצאי) ותי' דגמרו קדירות ורתחות בביהשמ"ש בביהשמ"ש היו מקררן, וכן נ שיתבשלו בלא שום דיחוי, שיעלו האפרוחין על הסל, ש אחת הוקצה אותן לצרכן לביהשמ"ש איתקצאי לכולי בזה דעוד איסור יש בדבר לו וכ"ה בשו"ת מנחת שלמה (ו דבר שהיה ניחא ליה שב במצבו של דיחוי, אף שרוצ אמרינן דהוי כגמרו בידי אדו מינה בתוך ה

ובזה במג"א (סי' שכ"ה) בידי אדם הוא דוקא מצב הנוכחי של דחיה רק א הדחיה, משא"כ באם שהוא מעשה (בביהשמ"ש) עיי"ו מוקצין הם אע"ג דבודאי יוכו בביהשמ"ש הוא רוצה שי כב-יא) [ובס' קהלת יעקב ענ משם התוס' דהיכי דדחאו שהוא גמרו בידי אדם, ו כנ"ל].

למה לא חשיב נר (הדולק בביהשמ"ש) גמרו בידו אדם
→ יש לו חולה בתוך ביתו שצריך לנר בכיהשמ"ש

מותרת בטלטול (לאחר שכבה). יוצא מתשור הרשב"א (ח"ג סי' רס"ח, מובא בב"י סי' רע"ט אות ה') דמי שהדליק מער"ש נר לצורך חולה או חיה אין הנר מוקצה (לאחר שתכבה) דכל מוקצה דנר משום דדחייה בידים, וכשהדליקו לחולה אין זו הקצאה ולא דחייה דאדרבה מדליקו כדי לטלטלו (אף בביהשמ"ש) לצורך החולה, והובא נמי להלכה שם בפמ"ג ובלבושי שרד שם (עמג"א סק"י) ובשו"ע הרב (סוס"ו) ובמ"ב (סקט"ו). והיינו לצורך גופו ומקומו דנר (ומנורה) אפילו אם לא הדליקו בו בשבת דינו ככשמל"א [ועיי"ש בדבריהם שהדגישו דהיינו כשהדליקוהו לחולה שיש בו סכנה, יוצא דאילו כשיש לו בביתו חולה שאין בו סכנה לא, ועיי"ש בפמ"ג דאע"ג דשאר כל שבות מותר לצורך שאין בו סכנה, וטלטול הנר בשעה שדולק (בסיס) שבות הוא, יש לומר שבות כזה לא התירו עכ"ל, ולא ביאר טעם החילוק].

ודע שבערוה"ש כ' דכל זה בנרות שלהם שהיה כלי ככל הכלים, אבל נר שלנו שקורין לייכטע"ד או פמוטות שקורין לאמ"פ הם בעצמם מוקצין מטעם שאינם ראויים לשום תשמישי רק להדליק בו, והרי מלאכתו לאיסור שאינו ראוי למלאכת היתר כלל שהוא מוקצה גמור אפילו לא הדליקו בו כלל באותו שבת עיי"ש (פי' ונהי שמותר לטלטלו בשעה שהחולה צריך לו מצד דין פקו"ג, אבל בלא"ה לא), אלא שכבר הארכנו בפרט זה (כשמל"א שאינו ראוי בשבת למלאכת היתר) בדיני כשמל"א סי' נ"ז. L

→ נר של נכרי שהיה דלוקה בביהשמ"ש (של כניסת השבת)

כ' הפמ"ג (סי' ש"י משב"ז סק"ב) דנכרי שהדליק נר בביהשמ"ש (פי' מבעו"י) מותר לישראל לטלטלו בשבת לאחר שתכבה, דלא

בס' לבושי שרד (סי' ש"י סק"ט) נתקשה למה נר שהדליקו בו בשבת מוקצה אם כרי לו לפי ערך השמן שנתן לתוכה שיכבה בשבת, נימא נמי דהוי גמרו בידו אדם, וכ' שיש לחלק, ולא ביאר, ובאמת שיש לבאר הדבר בפשטות לפמ"ש"כ בתוס' (שבת דף מג. ד"ה בעודן (השני)) הטעם דאם האפרוחין היו על הסל כל משך זמן ביהשמ"ש שאסורה כל השבת (מטעם דמיגו דאיתקצאי לביהשמצ"ש איתקצאי לכולי יומא) ולא אמרינן דהוי כגמרו בידו אדם שהרי בידו להפריחם משם בכל שעה (ובגמרו בידו אדם ל"א מיגו דאיתקצאי) ותי' דגמרו בידו אדם היינו כגון קדירות רותחות בביהשמ"ש שאם היה צריך להו כביהשמ"ש היו מקררן, וכן פולין ועדשים ירצונו שיתבשלו בלא שום דיחוי, אבל הכא רצונו היה שיעלו האפרוחין על הסל, שלכך כפאו, והרי שעה אחת הוקצה אותן לצרכן, ומיגו דאיתקצאי לביהשמ"ש איתקצאי לכולי יומא עכ"ל, וכל שכן בזה דעוד איסור יש ברבר להעבירן משם בשבת, וכ"ה בשו"ת מנחת שלמה (סי' י' אות ב') דבכל דבר שהיה יניחא ליה שבבין השמשות יהיה במצבו של דיחוי, אף שרוצה שאח"כ יוסר לא אמרינן דהוי כגמרו בידו אדם דנפקע שם מוקצה מינה בתוך השבת.

וכזה במג"א (סי' שכ"ה סק"י) דהיתר דגמרו בידו אדם הוא דוקא כשהוא אינו רוצה מצב הנוכחי של דחיה רק אדרבה רצונו שיעבור הדחיה, משא"כ באם שהוא רוצה הדחיה בשעת מעשה (כביהשמ"ש) עיי"ש, וע"כ נמי נרות מוקצין הם אע"ג דבודאי יוכבו הנרות בשבת מ"מ כביהשמ"ש הוא רוצה שידלוק (וע"ע שש"כ ככ"יא) [ובס' קהלת יעקב עמ"ס ביצה (סי' ב') כ' משם התוס' דהיכי דדחאו בידים לא מהני מה שהוא גמרו בידו אדם, ולענ"ד כוונת התוס' כנ"ל]. L

ידו אחר
נר"ע הרב
ע"ע.

זה דנר
וכבה

יתקצאי
אר במס'
תו שבת
בר, למה
טמש את
מזו. לרבי
יהשמ"ש
ופתילה
פרשי'
לי טפל
לכביה
מבואר
במוקצה
מחמת
קיי"ל
דאקציה
השמ"ש
יה ה"י
(סוד"ה
ה דולק
גומ"ק)
יומא,
משום
ג' למה
ג' יכול
ס' כדי
אר כל

אמרינן מיגו דאיתקצאי אא"כ מוקצה מדעת ודחיה בידים, ובנכרי לא דחיה בידים ואין הכן לנכרי (פי' דבנכרי לא נאמר דיני בסיס שאינו מקצה מדעתיה כלום) הובא נמי להלכה בבה"ל (ד"ה בשל) ועשו"ת בצל החכמה (ח"א סי' ל"ט) שזה אפילו לא נתאכסן אצל הנכרי (ואין הטעם משום דנגרר בתריה) [וצ"ע שא"כ נימא שיהא מותר לטלטלו אפילו בעודו דלוקה כשאין חשש שתכבה על ידי טלטולו, כיון שכל איסור טלטול הנר הוא מחמת דין בסיס, ובחזו"א (מד-יב) כ' דבשעה שדולקת ודאי דאסור או משום דנעשה בסיס לשלהבת, או משום דלא חזי למידי (ועל כן פיקפק ע"ד הפמ"ג דאף בשל נכרי י"ל דמיקרי דחיה בידים), ויוצא דס"ל דבעוד המוקצה עליו אסור מטעם בסיס אף בנכרי, ורק דלאחר שהוסר מותר ולא אמרינן מיגו דאיתקצאי וכו' וצ"ע].

☆☆☆

סימן תרל"ד-ב

שאלה - ישראל שציווה באמצע ביהשמ"ש לנכרי שידליק לו נר (לצורך מצוה) מהו לטלטלו לאחר שתכבה.

תשובה - המיקל יש לו על מה לסמוך. והוא לפי המבואר בדברינו בסי' הקודם דמה שהנר מוקצקית כל השבת הוא משום דין דמיגו דאיתקצאי לביהשמ"ש איתקצאי לכולי יומא, ממילא בנידון שאלתינו היות שכבנו בסי' תרל"א שנחלקו הפוסקים מהו כשהיתה מוקצקית רק בחלק מן ביהשמ"ש אי אמרינן איתקצאי לכולי יומא, וכתבנו שהמיקל בכה"ג יש לו על מה לסמוך, ממילא שה"ה בזה, מ"מ בעוד שהנר דולק אסור לטלטל המנורה שאז מיהת הוא בסיס להשלהבת.

ודע שאף בביהשמ"ש אסור לומר לנכרי להדליק נרות אם לא כשהוא לצורך מצוה (כגון שנאנסה ולא הדליקה נרות שבת עד ששקעה

החמה שמותרת לומר לנכרי להדליקם) או לדבר שהוא טרוד ונחפז עליו (כגון מי שיש לו יארצייט בשבת ושכח להדליק נר יא"צ מבעו"י) או שאר צורך גדול לשבת כמבואר בשו"ע סי' דס"א ס"א.

ובב"ל הג"ל נמי בהדליק נר מבעו"י ונכבה (מעצמו) באמצע ביהשמ"ש.

☆☆☆

סימן תרל"ה

שאלה - נתן בישראל חייאת על האש בכניסת השבת (שהבשר לא תחבשל ולא תהא ראוי עד למחר בבוקר) מהו לטלטל בביהשמ"ש את הקדירה עם הבשר (כגון להרחיקה קצת מעל האש) בעוד הבשר חי, ומהו בזמנינו להפוסקים דבשר חי מוקצה.

ובתוכה יבואר בדבר שגמרו בידי אדם אם כבר מעכשיו אינו מוקצה או רק לאחר שיהא ראוי.

תשובה - יש להקל (אבל לא יטלטלן שלא לצורך כלל). איתא במס'

ביצה (דף כז.) דקדירות רותחות שאינן ראויות בביהשמ"ש דמותר לאכול מהן בשבת ולא אמרינן גבייהו מיגו דאיתקצאי לביהשמ"ש איתקצאי לכולא יומא כיון דגמרו בידים, פרש"י כיון דבידו לתקנו בו ביום, עו"ש בגמ' דכמו כן קדירה של פולין ועדשים דלאחר דשדינהו לקדירה תו אינו ראוי לכוס ואידחי ליה, אעפ"כ מותרין אח"כ באכילה, פי' שרצונו שיתבשלו בביהשמ"ש בלי שום דיחוי (תוס' שבת דף מג. ד"ה בעודן) והיינו שלפי מעשה ידיו מער"ש יודע בבירור שיהא ראויין לאכילה (או לשימוש) בשבת, וממילא שכמו כן נמי שפיר דמי ליתן על האש בכניסת השבת בישראל (בהמה) חייאת, ואפילו שבוה"ז שום בשר חי אינו ראוי לאכילה, ונמצא שאינן

ראויין בביהשמ"ש מות בזה בלא"ה מותר כיו

אלא שיל"ע אם זהו ראויין (לאחר ש עדיין דינם כאבנים וצר או דילמא אף בעודן מעשיו עתידין להיותן מעכשיו חשיבי כמאכל, שנתן עליהם מים (עמ" נגמרו כ

ונפק"מ כששם על חייאת' (בשו שיתבשלו אינן ראויין), למחר בבוקר, ובערב ה תוהרך הבשר אי מות ד

ומצאתי דברים קצו סוסי ש"ח

באופן שאינן ראויין לאחר שיצללו מותרין שמקודם שיצללו אין לטלטלה אלא מחמת ומקומן), פי' דבשו"ע של היתר הגם שמותר אסור לטלטלן שלא דמותר לטלטלן אף הפמ"ג דכל זמן שאינן שם 'אוכל' (ממש) שיו לצורך כלל, יוצא ז לטלטלן אף מקודם ש כאבני

שו"ר שנתלקו בזה דדעת התהלה"ז שלא חזי (שלא נתב